

Handläggare:
Åsa Borin
Biträdande universitetsdirektör
Rektors kansli

Budgetunderlag för Stockholms universitet, perioden 2022–2024

Stockholms universitet överlämnar härmed budgetunderlag för perioden 2022–2024. Sammanfattningsvis bedömer Stockholms universitet att följande insatser är mest prioriterade:

- att lärosätena får avräkna språk mot utbildningsområdet Övrigt
- att villkoren för anställning av biträdande lektorer justeras genom att sökfönstret vidgas från fem till sju år efter disputation, detta för att anställningens fulla potential ska kunna utnyttjas
- att regeringen säkerställer långsiktig försörjning och effektiv drift av e-infrastrukturer
- att särskilda medel anvisas för Bergianska trädgården
- att Akademiska Hus får ett beslutat samhällsuppdrag som innebär att man övergår till en princip för hyressättning som är långsiktigt hållbar och transparent för lärosätena.
- att de särskilda medlen till universitet och högskolor för stöd till studenter med funktionshinder i studiesituationen höjs med tio miljoner kronor 2022 och ytterligare sju miljoner kronor 2023
- att Stockholms universitets låneram utökas och sätts till 820 mnkr 2022, 780 mnkr 2023 och 740 mnkr 2024.

Inledning

Som huvudstadsuniversitet med flest helårsstudenter av Sveriges universitet (2019), med en stark grundforskningsprofil och bred tillämpad forskning, har Stockholms universitet en central samhällsuppgift att fylla.

Stockholms universitet bedriver stark, oberoende internationellt konkurrenskraftig forskning och erbjuder utbildning av hög kvalitet. Universitetet värnar de grundläggande akademiska värdena autonomi och akademisk frihet.

Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Stockholms universitet har ett brett utbildningsutbud inom humaniora, juridik, naturvetenskap och samhällsvetenskap. Programutbildningar, som leder till såväl generell examen som yrkesexamen utgör kärnan. Härutöver erbjuder universitetet ett stort utbud av fristående kurser som

både ger möjligheter att forma en egen examen och till livslångt lärande. Som huvudstadsuniversitet med närhet till näringsliv, myndigheter och andra organisationer har Stockholms universitet särskilt goda förutsättningar att bidra till breddad rekrytering och samhällsutveckling.

Stockholms universitet underproducerade under ett par år, men 2019 minskade underproduktionen och redan 2020 vändes den till överproduktion, vilket är ett bättre utfall än vad som tidigare prognostiserats. Variation i årskullarnas storlek är en del av förklaringen, men det ökade antalet helårsstudenter och helårsprestationer beror i huvudsak på coronapandemins påverkan på arbetsmarknaden och den följdverkan den fått på studenttillströmningen. Stockholms universitet har, liksom flertalet övriga lärosäten, sett en kraftig ökning av antalet sökande under 2020. En snabbt ökad kapacitet inom de mest efterfrågade utbildningarna gjorde det möjligt att öka antagningen till höstterminen med nära 20 procent. Till detta kan läggas den utökning som redan hade påbörjats 2019. Prognosen är att universitetet, möjligen med undantag för 2021, kommer att överproducera under resten av perioden.

Stockholms universitet välkomnar de satsningar regeringen gjort på utbyggnad av utbildning på grundnivå och avancerad nivå med anledning av pandemin och ser att vi kan bidra till en kompetensuppbyggnad för enskilda individer och för samhället i stort. Att ett flertal av satsningarna är tidsbegränsade är emellertid en utmaning. Det tar tid att bygga upp kompetens för att ge nya utbildningar, t.ex. högskoleförberedande utbildning, och att ge dem endast under en kort period är kostsamt. Stockholms universitet har förståelse för att vissa av de nuvarande satsningarna är tidsbegränsade men anser mot bakgrund av ovanstående att tillfälliga satsningar inte borde vara kortare än fem år. Stockholms universitet kan även konstatera att ett kraftigt höjt takbelopp, som till delar är tillfälligt, riskerar att resultera i stora svängningar i produktionen. Det är svårt att beräkna den fulla effekten av utbyggnader eftersom utökningar görs inom många olika utbildningar och det, när det gäller utbildningsprogram, dröjer flera år innan man ser den fulla effekten. Om man överproducerar och ska minska utbudet möter man motsvarande utmaningar. Att lärosätena under en period kommer att kunna spara överproduktion upp till 15 procent av anslaget är därför välkommet. Stockholms universitet bedömer att detta behöver gälla minst till och med 2028.

Utbildningskvalitet och ekonomiska förutsättningar

Som Stockholms universitet framfört tidigare, är rimliga ekonomiska förutsättningar nödvändiga för att universitetet ska kunna bedriva utbildning av hög kvalitet och på så sätt bidra till Sveriges ekonomiska utveckling och tillväxt. Som också konstaterats vid ett flertal tillfällen har urholkning av ersättningarna pågått sedan nuvarande resursfördelningssystem infördes vilket påverkar universitetets möjligheter att utföra sitt uppdrag på bästa sätt. Som exempel kan nämnas ersättningen för utbildningsområdet naturvetenskap som räknats upp med mindre än två procent per år under den senaste 15-årsperioden medan den nominella löneutvecklingen legat på i snitt knappt tre procent per år under samma period. Ökande lokalkostnader, som till del beror på Akademiska hus hyressättningsprinciper som slår särskilt hårt i stadsområdena, liksom ökade krav på återrapportering och utvärdering bidrar ytterligare till att resurserna för att bedriva utbildning urholkas. Samtidigt har statsmakterna förväntningar på att den lärarledda undervisningen ska öka, en ekvation som inte går ihop.

Stockholms universitet har, liksom många andra lärosäten i landet noterat att antalet studenter inom språk minskat betydligt de senaste två decennierna. Det är mycket bekymmersamt, både

ur ett samhällsperspektiv och ur ett ekonomiskt perspektiv. Grupperna är i många fall små och flertalet studenter, oavsett språk, läser bara enstaka kurser; endast ett mindre antal går vidare och tar en examen med något språk som huvudområde. För att vara internationellt konkurrenskraftiga framgent behöver vi i mycket högre utsträckning leva upp till EU:s språkmål att alla bör kunna kommunicera på två språk förutom modersmålet. I Sverige är alltför många begränsade till kunskaper i engelska, vilket inte minst försvårar för oss i kommunikationen exempelvis med flera av våra stora handelspartners i Europa. Ersättningen för humanistiskt utbildningsområde är trots de kvalitetsförstärkningar som genomförts de senaste åren låg. Ekonomiskt är det därför mycket utmanande att bedriva högkvalitativ språkundervisning. Grupperna behöver vara små – precis som i en labbmiljö – och behovet av lärarledd undervisning är stor inom alla moment där studenterna tränar sin aktiva språkfärdighet i tal och skrift. För vissa språk har universitetet rätt att avräkna ersättningen för utbildningsområdet Övrigt. Stockholms universitet förespråkar att samtliga språk, möjligen med undantag för svenska och engelska, ska kunna avräknas mot utbildningsområdet Övrigt för att vi även fortsättningsvis ska kunna erbjuda ett brett utbud av språkutbildningar av hög kvalitet.

Coronapandemin har inneburit nya utmaningar för verksamheten. Att bokstavligen över en natt övergå till onlineundervisning ställde enorma krav på verksamheten och har medfört merkostnader för såväl IT-stöd som lärarpersonal. Stockholms universitet välkomnar den kompensation som lärosätet erhållit, men kan konstatera att den inte tillnärmelsevis täcker kostnaderna. Lärarna har gjort ett fantastiskt jobb under denna omställning och mycket av det utvecklingsarbete som gjorts kommer att vara till nytta även efter coronapandemin, då bättre förutsättningar skapats både för att erbjuda fler distansutbildningar och för att genomföra vissa delar av campusförlagda utbildningar via onlineundervisning. Stockholms universitet vill dock understryka att onlineundervisning inte innebär minskade kostnader; den kräver tvärtom mer omfattande förberedelser för att undervisningen ska kunna ges med bibehållen kvalitet och innebär ökade kostnader för bland annat IT-infrastruktur. Behovet av lärarledd undervisning minskar inte heller för att undervisningen sker i annan form. Även om en större andel onlineundervisning i teorin skulle innebära ett minskat lokalbehov, kommer det, åtminstone på medellång sikt, inte att påverkas då universitet är bundet av långa hyreskontrakt. Dessutom går det i dagsläget inte att bedöma omfattningen av onlineundervisning efter coronapandemin. En annan effekt av coronapandemin är försämrad hälsa bland studenterna. Universitetet ser därför stort behov av att regeringen även fortsättningsvis avsätter särskilda medel för studenthälsa.

Läraryt utbildning

Stockholms universitet bedriver i dag Sveriges största läraryt utbildning som år 2019 svarade för 15 procent av landets lärarexamina. Universitetet tar kompetensförsörjningen av skolan på största allvar, och bidrar idag på en mängd olika sätt till att öka antalet examinerade lärare. Det är därför rimligt, mot bakgrund av det stora behovet av lärare i kombination med ett ökat söktryck till läraryt utbildningarna, att dessa byggs ut i viss mån. Universitetet vill dock betona att satsningar på läraryt utbildning måste vara långsiktiga och permanenta för att kunna integreras i universitetets ordinarie verksamhet och ge goda resultat. Vidare är tillgång på disputerade lärare avgörande. I dagsläget råder det stor brist på lektorer och professorer inom vissa delar av läraryt utbildningen. Som nämnts tidigare välkomnar Stockholms universitet därför att basanslaget nu höjs och vill trycka på att det är nödvändigt att även framtida utbyggnad av utbildning åtföljs av höjda basanslag.

För att ytterligare bidra till kompetensförsörjningen av skolan planerar Stockholms universitet att satsa på utbyggnad och vidareutveckling av kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) i olika former. KPU innebär en kortare väg till lärarlegitimation och den är därmed en kostnads- och tidseffektiv utbildning. Vid Stockholms universitet är KPU nu den huvudsakliga vägen till en ämneslärarexamen inom matematik och naturvetenskapliga ämnen. För att attrahera fler till läraryrket och samtidigt möta behovet av omställning i många branscher menar universitetet att en regeringsfinansierad satsning på KPU med utbildningsbidrag, eventuellt i en kortare form med högre utbildningstakt, skulle kunna vara ett effektivt bidrag, liknande satsningen på KPU för forskarutbildade.

Slutligen arbetar Stockholms universitet vidare med utvecklingen av lärarutbildningens verksamhetsförlagda utbildning (VFU) inte minst genom att, mot bakgrund av erfarenheterna från försöksverksamheten med övningsskolor, stärka samarbetena med skolhuvudmännen i regionen. VFU-placeringar är dock en utmaning – inte minst vad gäller yrkeslärarutbildning – för Stockholms universitet liksom för andra lärosäten. Universitetet skulle därför gärna se ett statligt ansvar för att säkerställa tillgången till VFU-platser. Det bör vara en självklar del av skolans och förskolans verksamhet att ta emot VFU-studenter, och att lärare och förskollärare går VFU-handledarutbildning. Universitetet ser att statsmakterna skulle kunna bidra till en förstärkning av ett sådant förhållningssätt genom att VFU-handledarutbildning ingår som en obligatorisk del i det föreslagna professionsutvecklingsprogrammet för lärare, och genom att ersättningen för att ta emot VFU-studenter går direkt från statsmakterna till skolhuvudmännen, utifrån en gemensam nationell ersättningsmodell. Distansutbildningar blir allt vanligare och leder till att flera lärosäten önskar VFU-platser i samma region. Då ersättningen inte är nationellt reglerad kan det innebära oönskad konkurrens i och med att skolhuvudmän kan välja att ta emot VFU-studenter från lärosäten som ger en högre ersättning. Staten bör också ta ansvar för att VFU-ersättningen hanteras likvärdigt i alla kommuner. Stockholms universitet vill också påminna om universitets särskilda uppdrag med särskilda VFU-skolor (övningskolor) nu när försöksverksamheten med övningsskolor och övningsförskolor permanentas, och en ny medelsfördelning för kommande år införs. Universitetet har sedan 2012 erhållit särskilda medel för en pionjärverksamhet med övningsskolor och övningsförskolor, kallade särskilt utvalda skolor för verksamhetsförlagd utbildning (RB 2:64, ap. 22) som vi arbetar intensivt med att bygga ut och permanenta. Vi ser det därför som av stor vikt att även dessa särskilda medel ingår i översynen och övergår till den nya formen av medelstildelning.

Nationellt ansvar för utbildning till sjukhusfysiker

Stockholms universitet erbjuder – som ett av fyra svenska lärosäten – sjukhusfysikerutbildning som är en femårig legitimeringsgrundande utbildning. Sjukhusfysikern är sjukvårdens expert inom strålning och strålskydd och yrkeskategorin finns därför representerad vid flertalet sjukhus. Utan sjukhusfysikerns medverkan kan hälso- och sjukvård inte bedriva någon diagnostisk eller terapeutisk verksamhet med strålning, t.ex. nukleärmedicin och strålbehandling. Utbildningen är därför en nationell angelägenhet. Studentgrupperna är vid samtliga lärosäten relativt små och utbildningen har betydande kliniska inslag, vilket innebär att den är dyr att bedriva. Rektorer vid berörda lärosäten har därför tillsammans med regiondirektörerna föreslagit till regeringen att ett nationellt avtal, liknande ALF och TUA, upprättas mellan staten och de fyra regionerna Stockholm, Västra Götaland, Skåne och Västerbotten för att reglera statens ersättning till regionerna för utbildningens verksamhetsförlagda delar. Stockholms universitet vill åter betona vikten av att ett sådant nationellt avtal upprättas.

Sammanfattning av avsnittet Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Stockholms universitet anser att

- långsiktighet i tilldelningen av utbildningsuppdrag är en viktig förutsättning för hög kvalitet i utbildningen
- lärosätena bör få avräkna språk mot utbildningsområdet Övrigt
- Stockholms universitet ska ingå i översynen av medelsfördelning för verksamheten med övningskolor och övningsförskolor när verksamheten permanentas
- ett nationellt avtal upprättas mellan staten och de fyra regionerna Stockholm, Västra Götaland, Skåne och Västerbotten för att reglera statens ersättning till regionerna för sjukhusfysikerutbildningens verksamhetsförlagda delar.

Forskning och forskningens infrastruktur

Stockholms universitet välkomnar de finansiella satsningar som i och med den nya forskningspropositionen görs på såväl forskningsinfrastruktur som forskning generellt. Att forskningsrådets tillgängliga medel förstärks under en period då flertalet privata externa finansiärer troligtvis kommer bevilja mindre medel än tidigare för forskningsprojekt, är positivt. Forskningsbidrag från de statliga forskningsråden är viktiga såväl för de enskilda forskarna som för Stockholms universitet som helhet och den gedigna sakkunniggranskning som genomförs i samband med bidragstilldelningen är en central del i att kvalitetssäkra universitetets forskning.

Att regeringen frångår systemet för kvalitetsbaserad anslagsfördelning grundad på bibliometriska kvalitetsmått är positivt av flera skäl. Först och främst fångar inte bibliometriska mått kvalitetsbegreppets fulla komplexitet. Vidare innehåller detta system ett antal komplikationer rörande exempelvis viktningar av bibliometriska mått från olika ämnesdiscipliner. De senare innehåller ett visst godtycke och sammantaget medför det rådande systemet en del negativa styreffekter. Att öka transparensen i den bedömningsprocess som ligger till grund för den kvalitetsbaserade anslagsfördelningen är positivt. Med detta sagt är de nya profilområden som lärosätena ska definiera inte en okomplicerad fråga. Öronmärkta anslagsmedel till särskilda profilområden reducerar lärosätenas möjlighet att agera strategiskt till att istället ytterligare finansiera befintliga styrkeområden. För ett brett universitet som Stockholms universitet är värnandet och utvecklingen av bredden i forskningen av stor vikt. Det strategiska arbetet i att internt fördela forskningsmedel handlar därför inte främst om att stärka de mest framgångsrika miljöerna, som redan idag som regel är väl finansierade, utan om att utveckla och säkra hög kvalitet inom, och skapa utvecklingsmöjligheter för, en mångfald av forskningsområden inom universitetets verksamhet. På så vis säkerställs möjligheterna till framväxt av nya excellenta miljöer i framtiden. Att säkra en bredd i forskning av hög kvalitet är av stor vikt, också för att forskningen på ett effektivt sätt ska kunna bidra till att lösa befintliga och kommande samhällsutmaningar som oftast är av mycket komplex natur. Högkvalitativ forskning vid universitetets institutioner är också en förutsättning för en högkvalitativ utbildning med god forskningsanknytning.

För att möta våra samhällsutmaningar förstärks flera av de sedan tidigare pågående nationella forskningsprogrammen och sex nya lanseras. Detta sker samtidigt som regeringen föreslår två ändringar i högskolelagen, dels för att förstärka och tydliggöra lärosätenas ansvar för

samverkan och internationalisering, dels för att främja den akademiska friheten. För att forskningen ska kunna bidra till att lösa komplexa samhällsutmaningar krävs både god finansiering och lämpliga forskningsmiljöer. Stockholms universitet har med stor framgång byggt upp flera tvärvetenskapliga miljöer såsom Östersjöcentrum, Hans Blix centrum och Stockholms universitets centrum för cirkulära och hållbara system med stora inslag av såväl samverkan som samarbete. För att kunna bidra till lösningen av samhällsutmaningarna är det av största vikt att just den akademiska friheten värnas och att man även inom riktade satsningar, som de nationella programmen, finansierar en stor andel forskning av grundläggande karaktär samt att bedömningsprocessen hos finansiärerna huvudsakligen fokuserar på vetenskaplig kvalitet.

Trygga anställningar och tydliga karriärvägar för forskare är ett prioriterat område för Stockholms universitet. Universitetets användande av biträdande lektorat som anställningsform har ökat stadigt sedan införandet av anställningsformen. Söktrycket på utlysta tjänster inom denna kategori är mycket högt och de individer som anställs är som regel mycket framgångsrika i sitt arbete. Anställningarna attraherar en stor andel högt kvalificerade internationella kandidater vilket bidrar till Stockholms universitets viktiga och kvalitetshöjande internationaliseringsarbete. Stockholms universitet stödjer därför den uttalade ambitionen att antalet biträdande lektorat ska öka. Emellertid utgör det korta tidsfönstret på fem år efter disputation som ett biträdande lektorat kan sökas ett hinder för att dessa anställningar ska kunna bli den huvudsakliga rekryteringsvägen av unga internationella forskare. Stockholms universitet menar att detta sökfönster måste förlängas från fem till sju år. För att hävda sig internationellt måste Sverige ha ett rekryteringssystem som är internationellt anpassat. I detta ingår också att det måste finnas en postdoktoranställning som kan innehas upp till tre år och sökas inom fyra år efter disputation. En sådan anställning skulle även kraftigt minska utnyttjandet av andra tidsbegränsade anställningar. Universitetet hoppas att arbetsmarknadens parter nu kan enas om en sådan postdoktoranställning, i annat fall behöver detta regleras på annat sätt. En förutsättning för trygga anställningar och tydliga karriärvägar är stabilitet och långsiktighet i forskningsfinansieringen. Detta gäller även de nya kvalitetsfördelade medlen till lärosätenas profilområden.

Forskningens infrastruktur

Sverige har gjort framsynta och, för ett litet land, betydande investeringar i forskningsinfrastruktur som MAX IV, ESS och SciLifeLab. Dessa infrastrukturer erbjuder utomordentliga möjligheter för svensk forskning och utbildning i hela landet, för utveckling av den svenska industrin, för oberoende kunskapsuppbyggnad och för att möta de stora samhällsutmaningarna som de formulerats i Agenda 2030. Det sker nu även en stark utveckling inom artificiell intelligens (AI), till exempel inom ”big data”, där Sverige, tack vare unika nationella register, har goda förutsättningar att utnyttja denna teknik. Inom vetenskapen som helhet ökar betydelsen av forskningsdata samtidigt som kraven på, och kostnaderna för, öppen vetenskap växer. Sammantaget kräver denna utveckling att e-infrastrukturen i Sverige kraftigt stärks.

Stockholms universitet noterar med tillfredsställelse de betydande satsningar på forskningsinfrastruktur som presenterats i forsknings- och budgetpropositionerna. Detta bör ge goda förutsättningar för utvecklingen av såväl MAX IV, som ESS och SciLifeLab och också säkerställa att det inom Vetenskapsrådets ram finns medel för övrig nationell och internationell forskningsinfrastruktur. När det gäller MAX IV vill universitetet dock understryka vikten av

att strategiska uppgraderingar nu görs så att synkrotronens revolutionerande egenskaper kan utnyttjas inom det tidsfönster de är världsunika.

SciLifeLab har agerat tidigt och spelat en viktig roll under coronapandemin. SciLifeLab har utsetts att koordinera och administrera tre stora satsningar finansierade av Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse: en tvåårig satsning om forskning relaterad till covid-19, en ny satsning om vaccinerings effektivitet avseende covid-19 och en långsiktig tolvårig mångmiljardsatsning på datadriven livsvetenskap. Stockholms universitet ser, som ett av de fyra värdunderuniversiteterna för SciLifeLab, mycket positivt på denna utveckling i vilken den utvidgade statliga finansieringen är nödvändig för att balansera den privata. Givet SciLifeLabs storlek och betydelse för hela Sverige och dess befolkning, inte minst i skenet av coronapandemin, vill universitetet poängtera vikten av en regelbunden dialog mellan departementet och de fyra värdunderuniversiteterna.

E-infrastruktur är den kritiska olösta forskningsinfrastrukturfrågan. Här krävs såväl organisatoriska förändringar som utökad finansiering för att Sverige ska kunna utnyttja de stora möjligheter som nu erbjuds genom teknik- och metodutvecklingen och de komparativa fördelar Sverige har inom området. Stockholms universitet vill betona vikten av en skyndsam hantering av dessa frågor efter att utredningen om organisation, styrning och finansiering av forskningsinfrastruktur har presenterats.

Universitetet noterar vidare med tillfredsställelse de medel som tillförs för att säkerställa fortsatta forskningsexpeditioner till Arktis med IB/RV Oden. Oden har varit avgörande för att göra Sverige till en av de ledande nationerna vad gäller forskning i polartrakterna. I och med områdets stora betydelse för att förstå klimatförändringarna är denna forskning idag mer angelägen än någonsin. I ett längre perspektiv, 10–20 år, är det viktigt att planera för en efterföljare till Oden för att Sveriges position inom forskningsområdet ska säkras.

För att hantera det ökade behovet av, och kostnaderna för, infrastruktur sker en utveckling mot ökat samarbete mellan universiteterna inom URFI, universitetens referensgrupp för forskningsinfrastruktur, och mellan URFI och Vetenskapsrådet. Stockholms universitet arbetar även för ett utvidgat regionalt samarbete om infrastrukturanläggningar i Stockholms–Uppsala–Linköpings-regionen, inte minst inom materialforskningen där regionen som ledande i landet måste säkerställa lokal infrastruktur för att effektivt kunna bidra till och utnyttja MAX IV och ESS.

Hantering av forskningsdata och öppet tillgängligt publiceringssystem

Frågor om öppen vetenskap är centrala för det svenska forskarsamhället, och i dessa frågor är Stockholms universitet drivande, framför allt när det gäller öppen tillgång till publikationer och tillgängliggörande av forskningsdata. Omställningen för öppen tillgång till publikationer har kommit långt i Sverige. Vi är ett av de ledande länderna när det gäller att teckna så kallade transformativa avtal. Dessa leder till en snabb övergång men är samtidigt kostnadskrävande. Finansieringen av de transformativa avtalen kommer att förändras i takt med att vi mer går över till att finansiera publiceringen före läsning. Detta kan bli mycket kostsamt för de forskningstunga universiteterna. Sverige måste komma fram till en väl förankrad strategi för förhandlingarna med förlagen inför en övergång från de transformativa avtalen. Tydligt stöd från politiken när det gäller omställningsarbetet framgent är av stor betydelse.

Infrastruktur för att stödja och möjliggöra korrekt hantering, lagring, tillgängliggörande och bevarande av forskningsdata är kostnadskrävande. Bland annat behöver universitetet fortsätta

utveckla ett IT-tekniskt stöd för säker hantering av forskningsdata under hela forskningsprocessen. Utöver det tekniska stödet kommer det att behövas utbildad personal, inklusive s.k. datastewards för att stödja forskarna att kurera sin data och tillgängliggöra den. Att ha professionellt stöd blir allt viktigare för att Sverige ska kunna vara med och bidra till den europeiska e-infrastrukturen EOSC.

Stockholms universitet förespråkar en utveckling i riktning mot ökad nationell samordning av ansvar för och tillhandahållande av e-infrastrukturer för forskning.

Medlemskap i forskningssamarbeten

Stockholms universitet är bemyndigat att besluta om en årlig medlemsavgift på högst 400 000 kronor per år under åren 2019–2022 för medlemskap i EIT Digital. Avtalet har sagts upp, varför Stockholms universitet inte behöver förlängt bemyndigande.

Sammanfattning av avsnittet Forskning och forskningens infrastruktur

Stockholm universitet anser att

- bibehållandet av bredden i oberoende fri forskning av hög kvalitet är en framgångsfaktor för att kunna bygga tvär- och flervetenskapliga forskningsmiljöer och bidra till att lösa komplexa samhällsutmaningar
- en långsiktighet och stabilitet i forskningsfinansieringen, tillsammans med justeringar av anställningsformens villkor, med ett sökfönster som vidgas från fem till sju år efter disputation, är viktigt för att kunna utnyttja det biträdande lektoratet till dess fulla potential
- utmaningar kvarstår för långsiktig försörjning och effektiv drift av e-infrastrukturer, de stora och mycket välkomna infrastruktursatsningarna till trots
- nationell samordning och politiskt stöd är centralt för att klara övergången till öppen vetenskap.

Gemensamt för utbildning och forskning

Bergianska trädgården

Stockholms universitet ansvarar sedan 1976 för Bergianska botaniska trädgården. Som universitetet anförde i budgetunderlaget för 2021–2023 är verksamheten vid trädgården sekundär i förhållande till universitetets kärnverksamhet och finansieras genom att universitetet använder delar av sitt anslag för forskning och utbildning på forskarnivå, cirka 15 miljoner kronor årligen. Några särskilda medel tilldelas alltså inte för ändamålet.

Stockholms universitet har i en särskild skrivelse till regeringen daterad 8 januari 2021 (dnr SU FV-0067-21) bland annat hemställt om medel för verksamheten vid trädgården.

Internationalisering

För att Sverige ska kunna vara en av de mest attraktiva kunskapsnationerna med forskning och utbildning av världsledande kvalitet är internationellt samarbete inom högre utbildning och forskning av stor betydelse. En betydande del av Stockholms universitetets forskning bedrivs inom ramen för internationella samarbeten.

Stockholms universitet deltar genom Civis – European Civic University Alliance i en av de 41 Europauniversitetsallianser som bildats sedan 2019. Civis för samman över 384 000 studenter och 55 000 medarbetare vid åtta universitet i Europa. Samarbeten inom utbildning, forskning och innovation fokuserar på fem globala utmaningar: hälsa; städer och mobilitet; klimat, miljö, energi; digitala och teknologiska omvandlingar; samt samhälle, kulturer och kulturarv.

Civis berör stora delar av universitetet och förutsätter resurser långt utöver vad som täcks av EU-finansieringen. Samarbetet utmanar också våra befintliga strukturer och regelverk för utbildning. Om universitetet ges goda möjligheter att vidareutveckla samarbetet kommer Europauniversitetet sannolikt att ha mycket positiva effekter på internationella universitets-samarbeten och studentmobilitet. Regeringens aktiva stöd för framväxten av Europauniversitetet, både i fråga om policyutveckling och utformning av regelverk, kommer att vara avgörande för den fortsatta utvecklingen. Även regeringens fortsatta engagemang för internationalisering i bred bemärkelse är värdefullt för universitetets verksamhet.

Jämställdhetsintegrering

Stockholms universitet arbetar på olika sätt med att jämställdhetsintegrera verksamheten för att bidra till att de jämställdhetspolitiska målen nås. Under de senaste åren har universitetet arbetat med att ta fram en ny plan för jämställdhetsintegrering och vidtagit åtgärder vad gäller till exempel antagning, befordran och rekrytering samt ledarskapsutbildningar. Arbetet följs bland annat upp inom universitetets kvalitetssystem för utbildning respektive forskning. Styrningen mot de jämställdhetspolitiska målen behöver, på samma sätt som styrningen av forskningspolitiken, vara långsiktig och konsekvent. Det är även viktigt att ha en medvetenhet om att lärosätena har olika förutsättningar, till exempel storleks- och profilmässigt, och att insatserna därför också kommer att se olika ut. Stockholms universitet anser att det är angeläget att lärosätet ges tid att följa upp effekterna av redan vidtagna och planerade åtgärder och att ytterligare styrmoment bör undvikas. Universitetet ställer sig därför frågande till att rekryteringsmål för andel kvinnor av nyanställda professorer åter införts i regleringsbrevet, särskilt med tanke på att målet är satt utifrån nationella förhållanden och hänsyn därmed inte tas till att universitetet till stor del rekryterar internationellt.

Lokalförsörjning och hyressättning

Ändamålsenliga lokaler är av största vikt för utvecklingen av universitetets verksamhet och för universitetets möjlighet att erbjuda en god fysisk arbetsmiljö. En expanderande verksamhet inom såväl utbildning som forskning, har inneburit behov av nya mer effektiva lokaler. Universitetets stora byggprojekt som därför inleddes i Albano-området är nu i slutfasen. De första institutionerna är på väg att flytta in och 2022 beräknas projektet avslutas. Därmed kommer nya lokaler som omfattar drygt 40 000 kvadratmeter att ha tagits i anspråk. Universitetet säger samtidigt upp andra, mindre ändamålsenliga lokaler och det finns planer på att tillsammans med Akademiska hus omvandla vissa av de lokaler som universitetet lämnar till student- och gästforskarbostäder. En förutsättning för att kunna fullfölja detta är att regeringen fortsatt medger Stockholms universitet att upplåta lägenheter i andra hand till studenter. Även renoveringsprojekt genomförs, men på grund av universitetets utmanande ekonomiska läge genomförs endast de mest nödvändiga projekten.

Coronapandemin har i hög grad påverkat nyttjandet av lokalerna. Under andra halvan av vårterminen 2020 skedde i princip all undervisning online och under höstterminen har undervisning på plats endast skett i begränsad utsträckning. När pandemin är över kommer universitetet att utvärdera hur onlineundervisningen fungerat för att kunna ta tillvara de positiva delarna av den utveckling som skett under perioden. Coronapandemins framtida påverkan på förhyrningen av lokaler kommer att behöva utredas, men på medellång sikt bedömer universitetet inte att lokalbehovet kommer att minska.

Vid utgången av 2020 uppgick Stockholms universitets lokalbestånd till totalt knappt 300 000 kvm. Lokalkostnadernas andel av universitetets totala kostnader uppgick till knappt 14 procent (se vidare tabell Lokalförsörjning). Under perioden 2017–2020 ökade lokalhyran med cirka nio procent. Under 2021 beräknas den öka med tio procent och under perioden 2022–2024 med ytterligare åtta procent. Lokalkostnaderna som andel av totala kostnader beräknas öka.

Stockholmsregionen är Sveriges ledande tillväxt-, kunskaps- och innovationsregion och Stockholms universitet har en betydelsefull roll i regionens kompetensförsörjning. Som universitetet lyft tidigare varierar hyreskostnaden per kvadratmeter stort mellan Sveriges lärosäten på grund av Akademiska Hus hyressättningsprinciper. Stockholms universitet förordar därför fortsatt att Akademiska Hus får ett beslutat samhällsuppdrag och övergår till en princip för hyressättning som är långsiktigt hållbar och transparent för lärosätena, istället för att tillämpa marknadshyresprincipen. Om hyresnivån är densamma oavsett om lärosätet finns i en storstad eller på en mindre ort får lärosätena mer jämlika förutsättningar att genomföra sitt uppdrag. En alternativ åtgärd är att de lärosäten som drabbas hårdast av marknadshyresprincipen erhåller kompensation för detta i form av särskilda anslag.

Pedagogiskt stöd till studenter med funktionshinder i studiesituationen

Stockholms universitet har ett särskilt anslag för pedagogiskt stöd till studenter med funktionshinder i studiesituationen. Ur detta anslag kan universitet och högskolor, samt enskilda utbildningsanordnare med tillstånd att utfärda examina, erhålla bidrag för den del av kostnaderna för stödet som överstiger 0,3 procent av anslaget för utbildning på grundnivå och avancerad nivå.

Kostnaderna för det pedagogiska stödet har ökat kraftigt de senaste åren, huvudsakligen beroende på att antalet studenter som erhåller stöd ökat med cirka 65 procent på fem år. Redan 2018 översteg de faktiska kostnaderna anslagsintäkterna och 2019 översteg de faktiska kostnaderna anslaget med närmare 10 miljoner kronor, men fram till och med 2021 beräknas samtliga lärosäten trots detta kunna få full täckning för de kostnader som överstiger 0,3 procent, tack vare att universitetet har ackumulerat myndighetskapital på anslagsposten.

De nationella medlen är för många lärosäten ett väsentligt, och i vissa fall, helt oundgängligt bidrag för att kunna erbjuda studenter med funktionshinder i studiesituationen likvärdiga villkor som övriga studenter. För att alla lärosäten även fortsättningsvis ska kunna erbjuda likvärdiga villkor för alla studenter, är en höjning av anslagsnivån nödvändig från och med 2022. Enligt universitetets beräkningar skulle anslaget behöva höjas med tio miljoner kronor 2022 och med ytterligare cirka sju miljoner kronor från och med 2023. Detta är en beräknad kostnadsökning på totalt åtta miljoner kronor mer än vad som angavs i budgetunderlaget för 2021–2023. Den beror på att antalet studenter som behöver pedagogiskt stöd ökat mer än den

prognos som då gjordes. Bedömningen är studentantalen framdeles sannolikt kommer att fortsätta öka i samma takt som de gjort de senaste åren.

Sammanfattning av avsnittet Gemensamt för utbildning och forskning

Stockholms universitet anser

- att särskilda medel bör anvisas för Bergianska trädgården
- regeringens aktiva stöd för framväxten av Europauniversiteten och fortsatta engagemang för internationalisering i bred bemärkelse är viktig för universitetets verksamhet
- det är angeläget att lärosätet ges tid att följa upp effekterna av vidtagna och planerade åtgärder när det gäller jämställdhetsintegrering och att ytterligare styrmoment undviks
- Akademiska Hus bör få ett beslutat samhällsuppdrag som innebär att man övergår till en princip för hyressättning som är långsiktigt hållbar och transparent för lärosätena
- regeringen fortsatt bör medge Stockholms universitet att upplåta lägenheter i andra hand till studenter
- att de särskilda medlen till universitet och högskolor för stöd till studenter med funktionshinder i studiesituationen bör höjas med tio miljoner kronor 2022 och ytterligare sju miljoner kronor 2023.

Tillgängliggörande av föreskrifter

Stockholms universitet tillgängliggör bindande regler, inklusive föreskrifter och i förekommande fall allmänna råd genom publicering i universitetets regelsamling. Regelsamlingen, kallad Regelboken, nås via universitetets webbplats: www.su.se/styrdokument. I Stockholms universitetets regelbok finns föreskrifter och allmänna råd – eller länkar till dessa – som rör t.ex. anställning och utbildning. Utbildningsplaner och kursplaner utgör i antal den största delen av de föreskrifter som universitetet utfärdar. Dessa finns lagrade i universitetets utbildningsdatabas och är tillgängliga dels via universitetets digitala utbildningskatalog, dels via institutionernas webbplatser.

Stockholms universitet ingår bland de universitet med vilka Universitetskanslersämbetet (UKÄ) genomför en fördjupad dialog med anledning av UKÄ:s uppdrag att följa upp universitetets och högskolors arbete med att utfärda föreskrifter.

Ekonomisk utveckling

Stockholms universitet har de senaste åren aktivt arbetat med att stärka forskning och utbildning med hjälp av det relativt stora myndighetskapital som universitetet haft. Det innefattar satsningar bland annat på lärar- och forskaranställningar, forskningsinfrastruktur, säkerställandet av en god förvaltning samt nödvändig uppdatering av ett eftersatt lokalbestånd. Satsningarna har nu börjat ge effekt inom verksamheten, framför allt inom forskningsverksamheten, vilket också visat sig i en snabb förbrukning av det upparbetade myndighetskapitalet. Till detta kommer underproduktion inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå under åren 2017–2019, vilket inneburit lägre intäkter än beräknat 2018–2019 och därmed en snabbare minskning av myndighetskapitalet än planerat. Ett omfattande arbete har genomförts under de gångna åren med att se över och analysera utvecklingen inom vissa

kostnadsslag. Åtgärder har också initierats för att öka produktionen inom utbildningsverksamheten. I budgetunderlaget för 2021–2023 prognostiserades att universitetets myndighetskaptal skulle minska snabbare de kommande åren än vad som framgått tidigare.

Stockholms universitet har under året vidtagit ett flertal konkreta åtgärder för att vända utvecklingen och nå en ekonomi i balans samt för att på sikt säkra ett myndighetskaptal av önskvärd storlek. Rektor har under våren 2020 fattat beslut om ett uppdrag att nå en ekonomi i balans senast 2023. I detta beslut har områdesnämnderna fått i uppdrag att nå ekonomi i balans på områdesnivå, samtidigt som universitetsförvaltningen har fått ett besparingskrav. Bland annat har beslutet inneburit både grundlig översyn av verksamheternas kostnader och ett intensifierat arbete för att öka utbildningsproduktionen. Det är samtidigt viktigt att forskningens och utbildningens kvalitet värnas och att nödvändig utveckling genomförs.

Utbildningsproduktionen har under 2020 vänt från underproduktion till överproduktion. Delvis beror det på den försämrade arbetsmarknaden men det går även att se att de satsningar och prioriteringar som verksamheten gjort för att vända trenden har gett effekt. Den ökade studenttillströmningen har inneburit inte bara att universitetet överproducerat utan även att de särskilda satsningar på utbildning som riksdagen beslutade om under våren till stora delar kunnat fyllas, vilket i sin tur inneburit ytterligare ökad utbildningsproduktion och därmed högre intäkter. Samtidigt har ökningstakten för kostnaderna varit betydligt lägre än tidigare år, främst till följd av pandemin, något som inneburit att Stockholms universitet för 2020 redovisar ett avsevärt bättre ekonomiskt resultat och därmed en lägre negativ kapitalförändring än tidigare år. Resultatet är också bättre än tidigare prognostiserat.

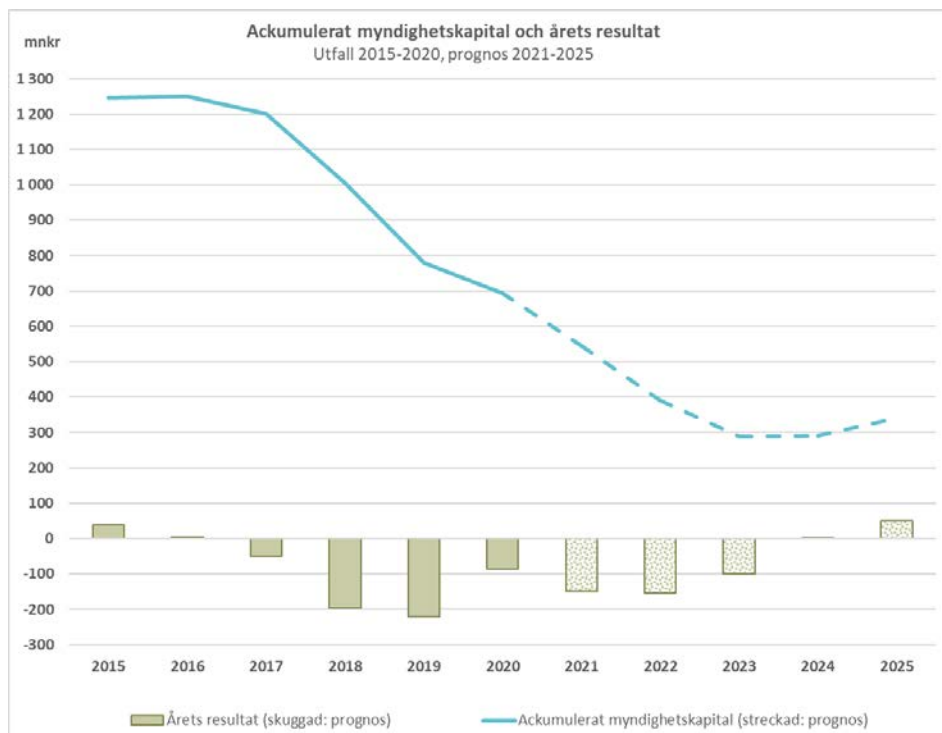
Resultatet 2020 blev ett underskott om 86 mnkr, i detta ingår överproduktion inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå som uppgår till 34 mnkr och intäkter från de särskilda utbildningssatsningarna om 39 mnkr. Detta innebär att det ackumulerade myndighetskaptalet¹ med årets kapitalförändring inkluderad uppgår till 693 mnkr, vilket motsvarar 13 procent av omsättningen. Myndighetskaptalet har sedan ingången av 2017, då den tidigare trenden med positiva ekonomiska resultat vände, minskat med totalt 551 mnkr, vilket motsvarar 44 procent av det kapital som fanns 2017.

2020 var ett annorlunda år, vilket också gett avtryck i det ekonomiska resultatet. Kommande år kommer universitetet att fortsätta det aktiva arbetet med att nå en ekonomi i balans genom fortsatt kostnads kontroll, då en stor del av inbromsningen av kostnadsutvecklingen 2020 har varit av tillfällig karaktär. Det gäller också att hålla uppe den högre produktionen inom utbildningen. De relativt stora tillskott både inom utbildningens takbelopp och forskningens basanslag som aviserats av riksdagen för kommande år, ger bättre förutsättningar för verksamheten att lyckas med detta.

Diagrammet nedan visar den ekonomiska utveckling och prognos som finns beskriven i budgetunderlaget. I diagrammet syns tydligt effekten av de förändrade ekonomiska förutsättningarna 2020, då den nedåtgående trenden brutits tidigare än vad som förut prognostiserats. Effekten av de åtgärder som vidtas bedöms också få genomslag och vända den negativa trenden ytterligare, för att nå en ekonomi i balans 2023 och senare även nå ett

¹ Med myndighetskaptal avses i denna text det balanserade kapitalet exklusive statskapital, donationskapital samt resultatandelar i hel- och delägda företag.

årligt överskott från och med 2025. Det ackumulerade myndighetskapitalet beräknas vara som lägst 2023 och 2024, och målet är att det inte bör underskrida 300 mnkr, vilket motsvarar 5 procent av universitetets intäkter.

Årets negativa kapitalförändring om -86 mnkr kan jämföras med föregående års -223 mnkr och är ett netto av ett överskott om 13 mnkr inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå samt ett underskott om 99 mnkr inom forskning och utbildning på forskarnivå. Förra året var motsvarande siffror -112 mnkr inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå och -111 mnkr inom forskning och utbildning på forskarnivå.

År 2020 uppgick intäkterna till 5 471 mnkr, vilket är 2,7 procent högre än 2019. Kostnaderna låg 2020 på ungefär samma nivå som 2019, de ökade med endast 5 mnkr till 5 557 mnkr. Ökningstakten för kostnaderna var därmed avsevärt lägre än för intäkterna.

Intäktssidan påverkades 2020 positivt av den överproduktion som universitetet redovisar, liksom av intäkterna för de särskilda utbildningsåtgångarna. Den externa finansieringen har dock istället minskat under året.

Även kommande år finns satsningar med ökade anslag som kommer att påverka intäkterna positivt. Tillskotten inom utbildningen förutsätter att Stockholms universitet kan producera enligt tilldelat takbelopp. Även inom forskningen finns stora satsningar aviserade i forskningspropositionen, med start redan 2021.

En stor del av kostnadsökningens inbromsning 2020 är en följd av pandemin, då mycket av verksamheten ställt om och exempelvis resekostnader har varit i stort sett obefintliga. Det är ännu högst osäkert hur mycket denna tillfälliga inbromsning kommer att ge fortsatt effekt på framtida kostnadsnivåer, men universitetet ser förutom detta ändå ytterligare relativt stora kostnadsökningar de kommande åren. Exempel på detta är avskrivningar kopplade till redan

beslutade investeringar i inredning till de nybyggda fastigheterna i Albano och stora ökningar genomgående av hyreskostnaderna.

Dessutom har de interna strategiska satsningar som tidigare gjorts i verksamheterna slagit igenom och medfört kostnadsökningar, framför allt ökade personalkostnader för tillfälliga anställningar som postdoktor och doktorand. Denna kostnadsökning bedöms dock avta, då verksamheten drar ner på tillfälliga anställningar som ett verktyg för att nå balans i ekonomin. Till viss del motsvaras kostnadsökningarna inom forskningsverksamheten av ökade bidragsintäkter, delar av dessa kostnadsökningar påverkar därmed inte det ekonomiska resultatet. Då bidragsfinansieringen minskat på grund av pandemin, har universitetet dock fått finansiera större delar av sina fasta kostnader med anslag än vad som varit planerat.

Universitetet får utöver detta bära ökande kostnader för forskningsinfrastruktur, även om betydande medel för detta ändamål aviserats i forskningspropositionen. Universitetet har också kostnader för ökade krav på olika typer av uppföljning inom kvalitetssäkringssystemet. Den pris- och löneomräkning som årligen görs av anslagstilldelningen motsvarar inte den faktiska ökningen av framför allt lönekostnader. Allt detta sammantaget innebär att tillgängliga finansiella resurser för att bedriva utbildning och forskning minskar.

I universitetets strategier och åtgärdsplan finns flera betydelsefulla investeringar planerade. Planen har varit att avskrivningar för dessa investeringar till stor del skulle kunna finansieras med det ackumulerade myndighetskapitalet. Ett exempel är de stora fastighetsinvesteringar som planeras för att säkra den långsiktiga lokalförsörjningen och anpassa lokalbeståndet till behoven för framtidens lärandemiljöer. Utöver de investeringar i Albano, som nämns ovan, finns ett omfattande renoveringsbehov av universitetets befintliga lokaler. Möjligheten att finansiera avskrivningarna för dessa nya investeringar med det ackumulerade kapitalet har dock minskat drastiskt till följd av det ekonomiska läge där Stockholms universitet nu befinner sig.

Låneramens storlek

Stockholms universitet bedömer att låneramen behöver fortsätta utökas tillfälligt, framför allt under åren 2021–2022, på grund av de ytterligare investeringar i inredning, utrustning och färdigställande som kommer att göras inför inflyttningen i de nybyggda fastigheterna i Albano. Låneramen utökades redan under 2020. Investeringarna blev dock lägre än planerat, då bland annat pandemin medförde att vissa större fastighetsinvesteringar senarelades. Låneramen hade vid utgången av 2020 nyttjats med 541 mnkr. Övervägande del av utökningen av låneramen för 2021 avser Albano och bara mindre justeringar av ökningen bedöms behöva göras.

Tabellen nedan visar de större investeringar som universitetet kommer att behöva lånefinansiera under de närmaste åren, utöver vanliga reinvesteringar.

	2022	2023	2024	Summa 2022–2024
Albano	66	0	0	66
Övriga fastighetsinvesteringar	0	0	0	0
Övriga investeringar (t.ex. forsknings- infrastruktur och administrativa system)	0	4	6	10
Summa nytt lånebehov (mnkr)	66	4	6	76

Bedömningen är att låneramen kommer att utnyttjas med 770 mnkr 2021 för att sedan behöva utökas till 820 mnkr 2022. Därefter kan låneramen börja trappas ned till 780 mnkr 2023 och 740 mnkr 2024. Nedtrappningen av låneramen kan sedan fortsätta stegvis under en tioårsperiod till tidigare nivå om 600 mnkr, i takt med att investeringarna i Albano skrivs av.

Mats Melin

Åsa Borin

I beslutet har deltagit: före justitierådet Mats Melin, (ordförande), rektor Astrid Söderbergh Widding, styrelseordförande Hans Börsvik, direktör Anders Lindberg, styresman Sanne Houby-Nielsen, senior analytiker Katarina Nordqvist, verkställande direktör Tuula Teeri, professor Henrik Cederquist, professor Elisabeth Wåghäll Nivre, professor Yvonne Svanström, kårordförande Sofia Holmdahl, doktorand Pascal Meier samt vice kårordförande Elis Wibacke.

Övriga närvarande: professor Lena Mäler (suppleant), professor Jessika van der Sluijs (suppleant), doktorand Julia Dahlqvist (suppleant), student Helena Eriksson (suppleant), biträdande universitetsdirektör Åsa Borin, internrevisionschef Maria Pilbark Brenner, Alejandra Pizarro Carrasco (ST), controller Marie Eriksson, Camilla Gamrell (ST), prorektor Clas Hättestrand, utredare Anna Riddarström, controller Katharina Soffronow, chefsjurist Markos Stavroulakis, tf kommunikationschef Liselott Törngren, Elisabeth Weingartner (SACO), sekretariatschef Maria Wilenius samt universitetsdirektör Eino Örnfeldt.

Delges:
 Regeringen (utbildningsdepartementet)
 Ekonomistyrningsverket
 Finansdepartementet
 Riksdagens utredningstjänst
 Riksrevisionen
 Statskontoret